

A Bocskai-szabadságharc

A 15 éves háború sikereit a Habsburgok két országrész egyesítésére akarták felhasználni. Giorgio Basta császári generális vezetésével Erdélybe császári csapatok vonultak s 1603. nyarán átvették a hatalmat. Basta azonban vasvesszővel kormányozta az erdélyieket. A protestánsokat üldözte, a népre pedig megfizethetetlen hadisarcot vetett ki. "Erdély népe olyan szegénységre jutott, hogy kapával törte fel a földet a gabonamagvak számára. Ezt innét Basta ekéjének mondták" - írta egy szemtanú. Hamarosan a királyi Magyarország nemességének is elege lett a Habsburgok uralmából. A háborúban kiürült királyi kincstárát Rudolf a magyar uraktól elvett birtokok bevételeiből akarta feltölteni. A kiszemelt főurakat hűtlenséggel vádolta és elkobozta birtokaikat (különösen nagy felháborodást keltett az 1603-as, *Illésházy István* ellen indított per). Csak olaj volt a tűzre, hogy Rudolf katonái erőszakkal elvették a protestánsok templomait és átadták azokat a katolikusoknak. Kassán Belgiojoso gróf kassai főkapitány ágyúkat hozatott a főtérre, s így kényszerítette a városi tanácsot, hogy a lutheránusok kezén lévő Szent Erzsébet székesegyházat adják át a katolikusoknak. De Rudolfnak ez sem volt elég. 1604. tavaszán a pozsonyi országgyűlés végzéseire utólagosan egy 22. pontot (*hamis artikulus*) is hozzáíratott, amely megerősítette a korábbi protestánsellenes törvényeket és megtiltotta, hogy az országgyűléseken ezentúl vallási kérdéseket tárgyaljanak. Mivel a király csak a magyar rendekkel közösen hozhatott törvényt, a 22. törvénycikk hamisításnak számított. A pohár betelt.

Az elégedetlenek élére Bocskai István állt. Bocskai néhány évvel korábban még a Habsburgok pártján állt, de a császári politika tehetetlenségét látva a törököknél kezd tapogatózni, mire a Habsburgok fiskális pert indítanak ellene (melyre az szolgált ürügyül, hogy szeptember 19-én Belgiojoso kezére jutott Bocskai levelezése az erdélyi emigránsokkal). Giacomo Barbiano Belgiojoso kassai főkapitány és *Cyprian Conti* váradi alparancsnok vezetésével támadást indítanak Bocskai ellen. 1604. október 15-én Bocskai a császári seregből átállt - *Lippay Balázs*, *Németi Balázs* és *Szilassy János* kapitányok által vezetett - hajdúkkal Álmosd és Diószeg határánál legyőzte Belgiojoso csapatait. Belgiojoso Kassa felé vonul vissza, de a város egyszerűen bezárja előtte kapuit. Néhány hét alatt Váradtól Kassáig Bocskai lett az úr. 1604. november 12-én Kassán részországgyűlést tartanak, melyen a rendek pénzt és katonát szavaznak meg a hacra. Basta november 17-én Osgyán, november 28-án pedig Edelény mellett mér vereséget a hajdúkra, de a meginduló ellentámadás egészen Rimaszombatig jut előre. A gyors sikerek láttán az erdélyiek 1605. február 21-én Marosszerezdán fejedelmüknek ismerték el Bocskait. Április 20-án a szerencsi országgyűlésen a magyarországi rendek is fejedelmüké választották. 1605. december 12-én Bocskai 9254 hajdújának kollektív nemesi jogokat és adómentességet kap a fegyveres szolgálat fejében és Szabolcs vármegye déli részén (Kálló, Nánás, Dorog, Varjas, Hadváza, Vámospércs, Sima, Vid) telepíti le őket. A Dunántúlon a *Némethy Gergely* vezette hajdúk érnek el sikereket (Sümege, Körmend, Sziszek, Kőszeg, Veszprém, Palota, Tata). Némethy meghódolásra szólítja fel Krajnát, Karintát és Stájerországot, amit azonban Bocskai helytelenít.

1605. novemberében *Lalla Mehmed nagyvezír* a szultán nevében díszes koronát küldött Bocskainak, ő azonban - bár a koronát nem küldte vissza - nem koronáztatta meg magát, mert nem akart végleg szakítani a Habsburgokkal. A török szövetséget csak kényszerűségből vállalta, mert belátta, hogy nem harcolhat egyszerre két császár ellen. Bocskai azt is hamar felismerte, hogy győzelmeit a törökök kihasználják, ezért mielőbb igyekezett megegyezni

Rudolf királlyal. Hónapokig tartó tárgyalások után, 1606. június 23-án kötötték meg a bécsi békét. A béke rendezte a vallási sérelmeket, érvénytelenítette a 22. törvénycikket, s megengedte, hogy a főurak, a nemesek, a városok és a végváriak szabadon gyakorolják vallásukat (tkp. - a mezővárosi parasztság kivételével - vallásszabadságot adtak a protestánsoknak). A Habsburgok elismerték Erdély függetlenségét és számos területet - köztük Tokajt, Ung-, Szatmár-, és Bereg-megyét is - a Fejedelemséghez csatoltak. Előírták a törökkel kötendő békét. Bocskai közvetítésével a bécsi udvar és a porta 1606. november 11-én megkötötte a 15 éves háborút lezáró zsitvatoroki békét. Ebben az egyezményben a fennálló helyzetet szentesítették.

Bocskai István 1606. december 29-én meghalt. Végrendeletében megfogalmazta, hogy szükség van egy magyar fejedelmet Erdélyben fenntartani mindaddig, amíg a magyar korona idegen kézen van. Ha azonban újra magyar királyt választanak, akkor Erdélyt és a Királyi Magyarországot egyesíteni kell.

Ajánlott irodalom:

Benda Kálmán: Bocskai István (Reprint) Bp. 1993.

Rácz István: A hajdúk a XVII. században Debrecen, 1969.

Ágoston Gábor-Oborni Teréz: A tizenhetedik század története Bp., 2000.